

Olympic, tři národní parky v jednom

Pavel Pešout

Národní park Olympic, zapsaný na Seznam světového dědictví UNESCO, zaujímá významnou část plochy Olympijského poloostrova v americkém státě Washington. Za své jméno vděčí britskému námořníku a obchodníkovi Johnu Mearesovi, který monumentální zasněžené pohoří spatřil při výpravě v červnu r. 1788 a pojmenoval ho „Olymp“ – sídlo

bohů (Rothman 2006). 95 % rozlohy národního parku tvoří v současné době divočina. Park chrání vysokohoří Olympijských hor, dále jeden z největších severoamerických komplexů deštných lesů mírného pásma a sto kilometrů necivilizovaného mořského pobřeží. Každý z těchto fenoménů by sám vydal na národní park světového významu.

Podél písčných pláží se nacházejí pralesovité porosty, což je důvodem přítomnosti množství mrtvého dřeva – kmenů spadlých stromů na plážích a útesech. Navíc řeka Hoh na jižním konci parku odnáší velké množství přírodně erodovaného dřeva z národního parku, které se pak pohybuje podél mořského pobřeží severním směrem, čímž dále pláže obohacuje. Foto Pavel Pešout

Horstvo Olympijského poloostrova je tvořeno akrečním klínem, kdy vlivem zasunování lito-sférické desky Juan de Fuca pod Severoame-rickou desku se v subdukční zóně shromáždily nahnuté sedimentární a magmatické horniny z povrchu oceánské desky. Olympijské hory proto tvoří pestrá směs čedičových a oceá-nických sedimentárních hornin (Tabor & Cady 1978, Tabor 1987). Většina poloostrova byla v třetihorách zaledněná, takže jsou v něm vy-modelována typická ledovcová údolí s jezery. Opakovaná zalednění různého rozsahu jsou spolu s velkým výškovým gradientem, dlouho-dobou izolovaností hor¹ a vůbec celkovou izo-lovaností danou poloostrovní polohou důvo-dem výskytu vysokého počtu endemitů. Velký význam sehrál i trvalý vliv Tichého oceánu zmírňující místní podnebí (Houston *et al.* 1994). Celkem zde bylo popsáno 39 endemic-kých taxonů², např. zvonek Piperův (*Campa-nula piperi*), jak uvádí již Piper (1906), saranče olympské (*Nisquallia olympica*), mlok olymp-ský (*Rhyacotriton olympicus*) či svišť olympský (*Marmota olympus*) (Houston *et al.* 1994, Jen-kins *et al.* 2003).

Osídlení Olympijského poloostrova
Poloostrov je osídlený lidmi přibližně 12 000 let. Lovci a sběrači se začali usazo-vat v ústí velkých řek před 3000 lety: svědčí o tom množství artefaktů nalézáných po ce-lém území. Původní obyvatelé se živili pře-devším rybolovem, a to nejen na řekách, ale i na moři, kde lovili také větší kytovce. Lesy využívali k lovu, jako zdroj léčivých rostlin, pro výrobu nástrojů, paliva a materiálu pro stavbu obydlí a kánoí.

Příchod Evropanů život místních obyvatel na-vždy změnil. Většina tamějších kmenů byla velmi náchylná k evropským nemocem, které je většinou zdecimovaly. Zbylým obyvatelům byla zabírána tradiční území. Po staletí vytvá-řené tradice a sociální vazby byly nevratně na-rušeny a bohaté přírodní zdroje Olympijského poloostrova byly ve velkém průmyslově tě-ženy a zpracovávány (Bergland 1983, Wray 1997).

V současné době v Olympijském národním parku a jeho nejbližším okolí žije osm kmenů (Makah, Quileute, Hoh, Quinault, Skokomish, Port Gamble S'Klallam, Jamestown S'Klallam

Současné vymezení hranic Národního parku Olympic. Zpracoval Jan Vrba

Snaha o ochranu populace wapiti západoamerického (*Cervus canadensis roosevelti*) byl jeden z hlavních důvodů ochrany divočiny Olympijského poloostrova na počátku dvacátého století. Foto archiv NPS

a Lower Elwha Klallam), které se snaží udržet a obnovovat tradice, zachovat řemesla, jazyk a lovecké dovednosti³ (Wray 1997). Správa parku dnes spolupracuje s místními kmeny na ochraně nejen přírodních zdrojů oblasti, ale také kulturních tradic, které jsou nedílnou součástí příběhu Olympijského národního parku.

Dlouhý příběh vzniku národního parku
Zejména velkoplošné drancování pralesů a decimování populace wapiti západoa-merického (*Cervus canadensis roosvelti*) (Quayle & Brunt 2003) vedlo na přelomu devatenáctého a dvacátého století k prvním snahám o ochranu tohoto unikátního území.

Olympijský národní park

- součást světového dědictví UNESCO od r. 1981
- rozloha 3733,8 km²
- vyhlášen 29. června 1938, důvodem bylo podle výnosu „zachovat ku prospěchu, užítí a pro radost lidí tu nejlepší ukázkou pralesů tvořených smrkem sítkou, jedlovcem západním, douglaskou a zeravem obrovským v celých Spojených státech; zajistit přiměřený rozsah zimovišť a trvalou ochranu stád jelenů wapiti Rooseveltových a dalších volně žijících původních živočichů v této oblasti; uchovat a zpřístupnit lidem pro rekreační využití tuto hornatou zemi s četnými ledovci a trvalými sněhovými poli a částí okolních zelenajících se lesů s úzkým pásem podél krásného washingtonského pobřeží“ (McCaffery & Jenkins 2018)

Kamzík běláč (*Oreamnos americanus*) připomínající kozu (jak dokazuje i jeho anglický název – Mountain goat) je atraktivním obyvatelem Olympijských hor. Foto Pavel Pešout

Na konci devatenáctého století se do území s výpravami vydali poručík Joseph O'Neil a kongresman James Wickersham: oba navrhli vytvoření národního parku (Lien 2001, Rothman 2006).

Jako odpověď na rychle mizející lesy udělil prezident Grover Cleveland v roce 1897 většině poloostrova (8093,7 km²) status „Olympijská lesní rezervace“. O tři roky později však administrativa prezidenta Williama McKinlea podléhá tlaku na povolení těžby dřeva a chráněné území zmenšuje o téměř 40 %. V roce 1909 další prezident Spojených států, Teddy Roosevelt, vyhlásil národní památku Mount Olympus na ploše téměř 2500 km² na ochranu stanoviště wapitiho západoamerického, jehož početnost prudce klesala⁴. V roce 1915 dřevařům podléhá tentokrát prezident Woodrow Wilson a památku redukuje

v lesní části o více než pětinu. Stále intenzivnější těžba v průběhu první světové války vyústila v tlak veřejnosti na zvýšenou ochranu území. V roce 1937 navštívil památku prezident Franklin Delano Roosevelt a v následujícím roce podepisuje zákon o zřízení národního parku Olympic o rozloze 2583 km². Národní park byl dále rozšiřován – nejvýznamněji v r. 1953, kdy k němu byla za administrativy prezidenta Dwighta Eisenhowera přičleněna nejvýznamnější část tichomořského pobřeží. V současnosti tak výměra parku činí 3733,8 km² (Lien 2000, Rothman 2006).

Mezinárodní význam národního parku potvrdilo vyhlášení biosférické rezervace UNESCO v r. 1976 a zejména zařazení na Seznam světového dědictví UNESCO v r. 1981. V roce 1988 Kongres zákonem uznal 95 % rozlohy parku jako divočinu (McCaffery & Jenkins 2018).

Kastileje jsou atraktivní zárazovité poloparazitické rostliny. Nejvíce z asi 200 popsaných druhů má centrum rozšíření na americkém severozápadě. *Castilleja rupicola* patří k několika z nich, které se v NP Olympic vyskytují i nad horní hranici lesa. Foto Pavel Pešout

Dešťové lesy mírného pásma jsou unikátním jevem chráněným v NP Olympic. Roční úhrn srážek v nich dosahuje až 5000 mm. Foto Adam Pešout

Tichomořské pobřeží

Pobřežní část parku není nijak spojená se zbytkem, přestože je chtěl propojit již bývalý prezident Franklin D. Roosevelt pruhem chráněného území. Dnes ji tvoří 117,5 km dlouhý a až několik kilometrů široký pás

divokého pobřeží Pacifiku ušetřený rozvoje turistiky a sídel. Jsou pro něj typické příkré rozeklané skály a množství naplaveného dřeva, které trvale přinášejí řeky, např. Hoh. V této části velkoplošného chráněného území panuje drsné počasí,

po většinu roku větrné, deštivé a s četnými mlhami a neustávajícím vlnobitím. Pobřežní vody však bývají plné života, osamocené ostrůvky využívají mořští ptáci a také lachtani.

Nejmokřejší místo

Západní část národního parku pokrývá jeden z největších ucelených deštných pralesů mírného pásma na světě. Roční úhrn srážek v něm může dosahovat 5000 milimetrů: jde tak o jedno z nejdeštivějších území v USA. Naproti tomu severovýchodní část národního parku leží ve srážkovém stínu hor a srážek v ní spadne desetkrát méně. Přesto i v ní najdeme úchvatné pralesovité porosty (Peterson *et al.* 1997, McCaffery & Jenkins *l.c.*).

Pralesy mají vysoké zastoupení jehličnanů, především mohutného smrku sitky, jedlovce západního, douglasky a zeravu obrovského. Stromy v nich zde dosahují vskutku mohutných rozměrů. Díky vytrvale deštivému počasí a mlze doslova obalují kmeny a větve dřevin mechorosty a lišejníky vytvářející skutečné závěsy. Na hluboké vrstvě rozkládající se organické hmoty dominují kapradiny, které se dokážou uchytit i vysoko v korunách stromů.

Ledové srdce parku

Centrální část národního parku tvoří Olympijské hory s cennou subalpínskou a alpínskou vegetací (Mount Olympus, 2428 m n. m.). Jejich nejvyšší hřebeny a svahy pokrývají starobylé ledovce. Nejznámějšími jsou Modrý ledovec a pět kilometrů dlouhý Hohský ledovec. Ve vysokohorských údolích pramení množství potoků a řek napájejících četná ledovcová jezera.

Rozsáhlé projekty ekologické obnovy

Jednu z velkých řek spojujících vysokochoří s mořem představuje řeka Elwha, v minulosti poskytující vhodný biotop pro anadromní ryby, zejména lososy a pstruhy. Ryby prosperovaly ve studených, čistých vodách řeky a historicky sloužily jako důležitý zdroj obživy pro místní kmen Lower Elwha Klallam, žijící na dolním toku.

Nejrozsáhlejším projektem ekologické obnovy realizovaným Správou národního parku Olympic je bezesporu obnova říčního kontinua řeky Elwha. Jedním z dílčích opatření bylo odstranění celé hráze údolní nádrže Glines Canyon i s hydroelektárnou v roce 2014. Foto archiv NPS

Polokeř fylodoce (vřesovina) šichovitá (*Phyllodoce empetriformis*) v alpském pásmu NP Olympic. V ČR se občas pěstuje na zahradách. Foto Pavel Pešout

Zejména růst dřevařského průmyslu v regionu vyvolal potřebu stavby dvou přehrad. Nádrže Elwha a Glines Canyon byly postaveny na počátku dvacátých let 20. století a vyráběly vodní energii pro vznikající město Port Angeles. Stavba však zablokovala tah lososů proti

proudu, narušila pohyb usazenin po proudu a zaplavila historické území a kulturní místa původních obyvatel.

V roce 1992 schválil Kongres zákon o obnově říčního kontinua řeky Elwha, kterým

povolil i odstranění přehrad. Po dvou desetiletích plánování začala 17. září 2011 největší likvidace přehradních hrází v historii USA. Již o šest měsíců později zbourali přehradu Elwha a o tři roky později zmizela i hráz Glines Canyon. Následně byly zahájeny projekty obnovy ekosystémů na dnech nádrží, návratu rybího společenstva a podrobného sledování dopadů tohoto rozsahem unikátního projektu ekologické obnovy (Schreiner & Winter 2005, Pess *et al.* 2008, Shaffer *et al.* 2008, Winter & Crain. 2008, Woodward *et al.* 2008).

Cíl zřízení parku naplněn

Národní park Olympic představuje jedno z největších ucelených území suchozemské divočiny ve Spojených státech a navíc se jej postupně podařilo rozšířit mj. o významné části tichomořského pobřeží. Přestože je zpřístupněna jen malá část parku, zavítá do tohoto úchvatného území 2,8–3,2 milionů návštěvníků ročně (Stynes *et al.* 2001, McCaffery & Jenkins *l.c.*). Správě parku se daří chránit nejvzácnější části území, uskutěčňovat cílenou péči o nejohroženější druhy, v poslední době se musí věnovat i invazním nepůvodním organismům a daří se jí i realizace náročných projektů. Mezi nejodvůhodněnější z nich určitě patří obnova říčního kontinua Elwhy odstraněním přehrad a rozvíjení spolupráce při ochraně i tradičním udržitelném využívání přírodních zdrojů s místními kmeny původních obyvatel. Rooseveltem vytyčené cíle pro národní park při jeho zřízení v r. 1938 (viz box) tak lze bez výhrad označit za splněné.

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz

Poznámky:

- 1 Olympijské hory byly prokazatelně izolovaným ostrovem obklopeným vodní plochou a lesy přinejmenším 10 000 let (Barnosky 1984).
- 2 Jedenáct z nich se vyskytuje na Olympijském poloostrově a blízkém ostrově Vancouver v kanadské Britské Kolumbii (Houston *et al.* 1995).
- 3 Soudní rozhodnutí v r. 1975 potvrdilo právo kmenů pokračovat v tradičním rybolovu (Wray 1997).
- 4 Prezident Theodor Roosevelt založil v USA v letech 1901–1909 pět národních parků, 18 národních památek, 150 národních lesů a 51 ptačích rezervací. Právě na jeho počest byl pojmenován poddruh jelena wapiti žijící v deštných pralesích pacifického severozápadu, v angličtině Roosevelt Elk (*Cervus canadensis roosevelti*), o jehož záchranu na Olympijském poloostrově se zasloužil.